

De gevangenen die op de werf in de weer zijn, leggen van opperste verbazing het werk even neer wanneer bewakers de priester in zijn soutane het fort in ranselen. Ook de wachters zijn met verstomming geslagen. ‘Moeten ze ons per se met een priester opzadelen?’, reageert een van hen. ‘Ze zouden hem beter meteen de kogel geven.’ Enkele uren later rukken ze Goube brutaal de priesterkleren van het lijf. Hij krijgt het klassieke Belgische legerplunje met daarop het nummer 203. De medegevangenen in de kazemat weten ook niet goed wat ze met hem aan moeten. Sommigen hebben alleen oog voor zijn blikjes sardienen.

‘Je kleine vriend draagt nu vleugeltjes’

Vijf april. Het is de verjaardag van Ilse Birkholz. De vrouw van de kampcommandant mag 27 kaarsjes uitblazen in het ‘Kasteeltje’, een luxueuze villa van de familie De Naeyer, gelegen in Willebroek op enkele kilometers van het kamp. Schmitt en de andere SS’ers logeren voortaan in deze villa, tot grote opluchting van hun vroegere hospita Valentine Verdickt, die beleefd maar resoluut weigert om nog voor hen te koken. Zij geeft alleen nog onderdak aan Alfred Hertel, de piepjonge chauffeur van Schmitt, en sporadisch aan een paar officieren van de *Wehrmacht*.

De toestand van Ludwig Juliusberger is intussen ronduit zorgwekkend. Zijn hoofd staat vol etterende zweren van de klappen die hij dag in, dag uit van Lewin krijgt. De Oostenrijkse journalist wordt voor het minste mishandeld omdat hij zijn minachting voor het nazisme niet kan verhullen. Begin april is deze fiere intellectueel gereduceerd tot een zielig, verminkt hoopje mens dat vergaat van de honger en bedelt om wat brood of water bij kameroversten Obler en Lewin, die zich voor zijn neus volproppen en hardvochtig weigeren iets met hem te delen.

Op een keer klautert Juliusberger, half gek van de honger, midden in de nacht uit bed om wat proviand van een medegevangene weg te nemen. ‘Wat doe je toch?’, gromt die. ‘Je blijft van andermans brood af.’ ‘Huh?’

zegt de journalist alsof hij er niets van begrijpt. ‘Blijf eens van mijn brood af’, herhaalt de ander. Hij heeft alle begrip voor Juliusbergers toestand, maar hij wil niet dat iemand aan zijn spullen zit. Als de Oostenrijker weigert het stuk brood terug te geven, pakt hij hem bij de pols beet en trekt hem bijna de arm van het lijf. Juliusberger reageert niet. Hij staart alleen maar wezenloos voor zich uit.

Het leven neemt meer dan het geeft. Juliusberger is zo goed als alles kwijt: zijn vrijheid en gezondheid en wat misschien nog erger is, zijn waardigheid. In ruil voor een homp brood krijgen de SS'ers hem zo ver dat hij danst en huppelt als een clown. Voor twee broodjes draait hij op een keer zelfs vijftien keer rond zijn as, als een ballerina. Als de SS'ers uitgelachen zijn, kan Juliusberger de verleiding niet weerstaan om de broodjes ineens naar binnen te schrokken, zodat alles er die nacht weer uitkomt en hij de volgende morgen totaal verzwakt en geestelijk gebroken op het werk verschijnt.

Op 9 april, twee dagen voor Goede Vrijdag, moet Juliusberger met de kruiwagen zand vervoeren. De slechtgeluimde bewakers zitten hem voortdurend op de huid en geven hem de schuld van alles wat misloopt. Na enkele uren kan de journalist nog maar met moeite de ene voet voor de andere zetten. Plotseling slaakt de Oostenrijkse Jood een rauwe kreet. Hij wil in de gracht springen, maar Van Roy, de gemeentesecretaris van Willebroek, kan hem nog op het nippertje tegenhouden. ‘Wat bezielt die pummel?’, schreeuwt Prauss kwaad. Daarop werpt Juliusberger zich alsnog in het ondiepe water. Zelfdoding is echter ‘uit den boze’ in een nazikamp, waar alleen de SS uitmaakt of iemand al dan niet in leven mag blijven. Prauss rent naar de gracht en vist de ongelukkige uit het water, verkoopt hem een paar klappen en verplicht hem ertoe urenlang in de tochtige gang te blijven staan om droog te worden. Vervolgens sleept de SS'er de journalist, die meer dood dan levend is, naar het cachot. De bewakers van de *Wehrmacht* geven hem uit compassie nog een korst brood, maar het is te laat. Kort daarop overlijdt de voormalige journalist. Het is 9 april. Volgens legerarts Köchling gaat het alweer om een ‘natuurlijke dood’. Prauss zit er

niet mee. 'Je kleine vriend draagt nu vleugeltjes. Hij is in het paradijs en bidt er voor jou', zegt hij schertsend tegen Obler.

Tweedracht zaaien

Maar april heeft nog meer ellende in petto, want Duitsland valt Joegoslavië binnen en de Engelsen trekken zich langzaam uit Griekenland terug. Intussen gaan de bombardementen op Londen dag en nacht verder. In Breendonk zijn de SS'ers ervan overtuigd dat de oorlog binnen maximaal een jaar zal zijn afgelopen. Ze wanen zich onoverwinnelijk en naaien triomfantelijk de letter 'V' op de rug van de jas van Robert Parkinson, de enige Britse gevangene.

De Mechelse verzetsman Jozef Peeraer maakt haast dagelijks surrealistische taferelen mee. Bij een ochtendappel roepen de SS'ers een jongen uit het nabijgelegen Rumst op het matje. Ze verdenken hem ervan dat hij met een gestolen pistool een overval op de *'Banque de la Dyle'* heeft gepleegd. De verdachte draaide daarvoor de nor in, maar hij slaagde erin te ontsnappen door een *Wehrmacht*-soldaat te ontwapenen. Obler tuigt de jongen af tot hij niet meer op zijn benen kan staan. Voor de grap wrijft hij ten slotte nog wat azijn in de wonden 'om ze te reinigen'.

Op een andere keer wordt een zekere Kennis, een kleine smokkelaar uit de streek van Lier, op vrije voeten gesteld. Bij het afscheid moet hij een verplichting van geheimhouding ondertekenen. 'Denk aan je belofte', waarschuwen de SS'ers. 'Spreek met niemand over wat je hier hebt gezien.' 'Ik houd mijn woord', antwoordt Kennis. Eenmaal thuis praat de smokkelaar toch honderduit als hij enkele familieleden van gevangenen bezoekt. Erger is dat hij van die gelegenheid misbruik maakt om hen wat geld af te troggelen. Het voorval gaat over de tongen in de dorpen. De een zegt dit, de ander dat. Van een mug wordt een olifant gemaakt. Algauw komt het ook Prauss ter ore. 'Ik zorg er wel voor dat die oplich-